

Právna úprava umelého prerušenia tehotenstva v Slovenskej republike v kontexte s tzv. „potratovou turistikou“.

Úvod

V tomto čase opäť začala rezonovať v spoločensko-politickej diskusii téma umelého prerušenia tehotenstva (ďalej len UPT), a to aj v súvislosti s legislatívnou iniciatívou viacerých poslancov Národnej rady SR (ďalej len NR SR). [1] V rámci tejto diskusie sa objavila informácia, že zvýšenie počtu UPT v poslednom roku je spôsobené zvýšeným množstvom týchto výkonov uskutočneným cudzinkám. Podľa dostupných informácií bolo v Slovenskej republike (ďalej len SR) v roku 2017 UPT vykonané 7496 ženám, no z toho bolo až 1394 zo zahraničia, t.j. takmer 19% cudzinek. [2] Verejné priznanie týchto čísel, a to bez ďalších vyjadrení či konzekvencií zo strany príslušných orgánov štátu (teda okrem spomínaných poslancov), je nanajvýš prekvapivé. Totiž ustanovenie §10 zákona č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva (ďalej len zákon o UPT) je podľa nášho názoru jednoznačné: „UPT podľa §4 **sa nevykoná cudzinkám**, ktoré sa v SR zdržiavajú len prechodne.“

Hoci je pohľad na problematiku UPT medzi ľuďmi (i rôznymi organizáciami a inštitúciami) dosť diferencovaný, výrazne závisí od svetonázorového (ideologického) nastavenia tej-ktorej osoby, v tomto príspevku sa vôbec nebudeme zaoberať otázkami etiky či morálky, alebo argumentami pre a proti výkonom UPT. Bude nás zaujímať len jedna právna, pritom závažná a legitímna otázka: Umožňuje platná právna úprava UPT v SR tzv. „potratovú turistiku“? Nielen preto, že objektívne musíme pripustiť morálnu rozporuplnosť UPT vo vnímaní spoločnosti. A z právneho hľadiska najmä v kontexte s čl.15 ods.1 druhá veta Ústavy SR: „Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením“ by sa podľa nášho názoru mala táto otázka riešiť spôsobom doslovného, či skôr až reštriktívneho výkladu právnych noriem, nie výkladom extenzívnym; to, prirodzene, aj v teleologickom kontexte (teda čo je účelom právnej normy). A nemožno zabudnúť aj na čl.2 ods.3 Ústavy SR: „Každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané“, z čoho nepochybne vyplýva, že nemožno konať to, čo zákon zakazuje.

Právna úprava UPT

Právna úprava UPT je obsiahnutá v právnych predpisoch:

1. Zákon o UPT v znení neskorších predpisov (v z. n. p.),
2. Vyhláška Ministerstva zdravotníctva SR (ďalej len MZ SR) č. 74/1986 Zb., ktorou sa vykonáva zákon o UPT (ďalej len vykonávacía vyhláška)

3. Zákon č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len zákon 576/2004 Z.z.)
 4. Vyhláška MZ SR č. 417/2009 Z.z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o informáciách poskytovaných žene a hlásenia o poskytnutí informácií, vzor písomných informácií a určuje sa organizácia zodpovedná za prijímanie a vyhodnocovanie hlásenia (ďalej len vyhláška 417/2009 Z.z.)
- Zásadným právnym predpisom v predmetnej problematike je zákon o UPT a uvedená vykonávacía vyhláška. Zákon 576/2004 Z.z. sa v podstate zaoberá len informovaným súhlasom pri UPT (§6b) a možnosťou zdravotníckeho pracovníka odmietnuť podieľať sa na vykonávaní UPT z osobného presvedčenia (§12 ods.2,3).

Právne postavenie cudziniiek podľa charakteru ich pobytu na území SR v kontexte s už uvedeným §10 zákona o UPT bližšie upravuje §9 ods.1 vykonávacej vyhlášky:

„UPT na žiadosť ženy sa **nevykoná cudzinkám**, ktoré sa v SR **zdržiavajú len prechodne**. Za prechodný pobyt sa nepovažuje pobyt cudziniiek, ktoré pracujú na orgánoch a v organizáciách so sídlom v SR, alebo členiek rodín pracovníkov týchto orgánov a organizácií, pobyt študujúcich a iných cudziniiek, ktoré majú povolenie na pobyt v SR podľa osobitných predpisov, prípadne podľa medzištátnych dohôd. Zdravotnícke zariadenie má povinnosť požadovať predloženie príslušného dokladu.“

Z hľadiska UPT ako zdravotného výkonu na žiadosť ženy v zmysle §4 zákona o UPT, t.j. bez zdravotnej indikácie, je potrebné uviesť, že ide o výkon zdravotnej starostlivosti *sui generis*. Tento výkon totiž nespadá do definície zdravotnej starostlivosti podľa §2 ods.1 zákona 576/2004 Z.z., keďže jeho cieľom nie je ani predĺženie života fyzickej osoby, ani zvýšenie kvality jej života a zdravého vývoja budúcich generácií; a nejde ani o prevenciu, dispenzarizáciu, diagnostiku či liečbu. Za *a priori* zdravotnú starostlivosť sa dá považovať (v kontexte so záchranou života matky alebo s cieľom zdravého vývoja budúcich generácií) len UPT podľa §5 zákona o UPT: „Žene možno umelo prerušiť tehotenstvo zo zdravotných dôvodov s jej súhlasom alebo na jej podnet, ak je ohrozený jej život alebo zdravie alebo zdravý vývoj plodu alebo ak ide o genetický chybný vývoj plodu.“ UPT by sme mohli v zmysle systematiky zákona 576/2004 Z.z. zaradiť do štvrtej časti – zdravotná starostlivosť v osobitných prípadoch – kde je v §40 uvádzaná aj sterilizácia. (I keď, samozrejme, v nijakom prípade nechceme vzbudiť dojem, že by UPT bolo nejakou formou antikoncepcie. Ide o to, že ani zdravotný výkon sterilizácie priamo nenapĺňa definíciu zdravotnej starostlivosti uvedenú v §2 zákona 576/2004 Z.z.)

Pobyt cudzinky

V prvom rade tu chceme uviesť, že tento príspevok sa nezaobera tým, aký morálny a právny (prípadne i trestnoprávny) pohľad na vykonanie UPT u svojej občianky v zahraničí vyznáva domovská krajina takejto cudzinky. Zákon o UPT pojem **cudzinka** nedefinuje. Takže tu sa musíme obrátiť na osobitný predpis, ktorým je zákon č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v z. n. p. (ďalej len zákon 404/2011 Z.z.). Ten v ustanovení §2 ods.2 uvádza: „Cudzincom je každý, kto nie je štátnym občanom SR.“ Tu nijaký problém nevzniká, ani ak je štátnym občanom SR pôvodne cudzinka, keďže táto môže preukázať štátne občianstvo občianskym preukazom (§9a ods.1 zákona č. 40/1993 Z.z. o štátnom občianstve SR).

V kontexte zákona 404/2011 Z.z. je potrebné uviesť, že tento zákon rozlišuje dve kategória cudzincov:

1. občan členského štátu Európskej únie (EÚ, §2 ods.3 zákona 404/2011 Z.z.) a
2. štátny príslušník tretej krajiny (mimo EÚ, §2 ods.4 zákona 404/2011 Z.z.).

Trvalý pobyt štátneho príslušníka tretej krajiny v SR upravujú ustanovenia §§42 a nasl. zákona 404/2011 Z.z. Na právo na trvalý pobyt občana členského štátu EÚ sa vzťahuje ustanovenie §67 zákona 404/2011 Z.z. Ustanovenia o prechodnom pobyte sa vzťahujú len na cudzinca ako štátneho príslušníka tretej krajiny a sú uvedené v §§20 a nasl. zákona 404/2011 Z.z. U občana štátu EÚ rozlišujeme:

1. pobyt na území SR do 3 mesiacov (§64 zákona 404/2011 Z.z.),
2. registrovaný (formalizovaný) pobyt - pobyt dlhší ako 3 mesiace (§65 ods.1) zákona 404/2011 Z.z.),
3. právo na trvalý pobyt - osoba sa oprávnene zdržiava na území SR nepretržite počas obdobia 5 rokov (alebo aj kratšie, ak splní podmienky podľa §67 ods.2 zákona 404/2011 Z.z., ktoré sú obdobné ako pri registrovanom pobyte podľa §65 ods.1 zákona 404/2011 Z.z.).

Občan štátu EÚ má podľa §65 ods.1 zákona 404/2011 Z.z. právo na pobyt dlhší ako 3 mesiace, ak

- a) je zamestnaný na území SR,
- b) je samostatne zárobkovo činnou osobou (ďalej len SZČO) na území SR,
- c) má dostatočné zdroje pre seba a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestali záťažou pre systém pomoci v hmotnej núdzi SR počas obdobia ich pobytu a zdravotné poistenie na území SR,
- d) študuje na základnej škole, strednej škole alebo vysokej škole v SR,
- e) je u neho predpoklad, že sa zamestná, alebo

f) je rodinným príslušníkom občana EÚ, ktorého sprevádza alebo sa k nemu pripája a ktorý spĺňa podmienky na pobyt podľa písmen a) až e).

Ako vyplýva z uvedeného, u občanov EÚ právna úprava ich pobytu na území SR pojem *prechodný pobyt* nepozná. To však neznamená, že by bol bez obsahu pojem *zdržiavať sa prechodne* (ktorý sa nachádza v zákone o UPT, ktorý je v tomto smere osobitným zákonom – *lex specialis* oproti zákonu 404/2011 Z.z.). Hoci jazyk zákona o UPT je do istej miery „archaický“, jednoznačne uvádza, že UPT je možné vykonať (iba) cudzinkám:

1. ktoré pracujú v orgánoch a v organizáciách so sídlom v SR (čo zodpovedá písm.a) a b) vyššie),
2. členkám rodín pracovníkov týchto orgánov a organizácií (čo zodpovedá písm.f),
3. študujúcim v SR (čo zodpovedá písm.d) a
4. ktoré majú povolenie na pobyt v SR podľa osobitných predpisov, prípadne podľa medzištátnych dohôd (čo môže zahŕňať aj písm.c) a e) – policajný útvar vydá občanovi EÚ potvrdenie o registrácii pobytu podľa §66 ods.10 zákona 404/2011 Z.z.).

Myslíme si, že na základe výkladu uvedených ustanovení zákona o UPT v kontexte s uvedenými ustanoveniami zákona 404/2011 Z.z. môžeme úplne oprávnenne dospieť k právnemu názoru, že *cudzinka sa zdržiava v SR len prechodne, ak sa zdržiava na území SR nanajvýš tri mesiace odo dňa vstupu na územie SR a súčasne nespĺňa podmienky podľa §65 ods.1, prípadne i ods.2-5 zákona 404/2011 Z.z., t.j. nemá potvrdenie o registrácii.*

UPT cudzinke

Z uvedeného sa javí opodstatnený záver, že „potratovú turistiku“ aktuálna právna úprava platná v SR neumožňuje. No v úvode spomenutých 19% UPT vykonaných cudzinkám sa pravdepodobne nedá vysvetliť len tým, že všetky boli zamestnankyne v podnikoch na území SR, pracujúce v SR ako SZČO, študentky na našich stredných či vysokých školách, manželky a dcéry zamestnancov a podnikateľov pracujúcich v SR, či ženy s registrovaným pobytom (sú držiteľkami „Potvrdenia o registrácii občana EÚ“ podľa §66 ods.10 zákona 404/2011 Z.z.) alebo trvalým pobytom v SR (sú držiteľkami „Pobytového preukazu občana EÚ“ podľa §67 ods.7 zákona 404/2011 Z.z.). Aj prudký nárast v posledných rokoch 2016-2017 nás núti pripustiť, že „potratová turistika“ tu reálne prebieha a ten početný nárast je potrebné skôr pripísať len zlepšenej evidencii. V zmysle vyhlášky 417/2009 Z.z. i zákona č. 153/2013 Z.z. o národnom zdravotníckom informačnom systéme a o zmene a doplnení niektorých zákonov v z. n. p. je organizáciou zodpovednou za prijímanie a vyhodnocovanie hlásenia o poskytnutí

informácií o umelom prerušení tehotenstva Národné centrum zdravotníckych informácií (príspevková organizácia MZ SR).

Už pred dvoma rokmi bola v médiách zverejnená informácia, že situáciu v zdravotníckych zariadeniach, ktoré sú aktívne v „potratovej turistike“ MZ SR preverí v spolupráci s odborními zdravotníctva v príslušných samosprávnych krajoch. [3] Ak takéto preverenie naozaj prebehlo a teda sú v SR pracoviská, ktoré sa angažujú v „potratovej turistike“, treba si položiť otázku, čo vedie nielen predstaviteľov daných zdravotníckych zariadení, ale najmä orgány dozoru v zdravotníctve k záveru, že vykonávanie UPT cudzinkám je v SR bez akýchkoľvek obmedzení legálne, t.j. že dané zdravotnícke zariadenia postupujú v súlade s právnymi predpismi SR. V danom prípade pôjde najmä o občianky iných štátov EÚ, nie o osoby z tretích krajín, pretože tie zvyčajne už majú udelené povolenie na prechodný pobyt. (Pozn. autora: je potrebné zásadne odlišovať pojem **prechodný pobyt** – t.j. pobyt formalizovaný príslušným orgánom a **zdržiavať sa prechodne** – t.j. krátkodobý pobyt bez akýchkoľvek úradných formalít.)

Uvedenou problematikou z aspektu ženy sa zaoberať nebudeme. Môžeme si síce hypoteticky predstaviť, že cudzinka sa bude domáhať vykonania UPT na území SR v zdravotníckom zariadení, ktoré výkony UPT aj vskutku vykonáva a ktoré si ona vyberie, no toto zdravotnícke zariadenie (poskytovateľ zdravotnej starostlivosti, ďalej len poskytovateľ) ju z dôvodu nezákonnosti v zmysle zákona o UPT a vykonávacej vyhlášky odmietne. Avšak táto cudzinka by takéto odmietnutie považovala za diskrimináciu v zmysle zákona č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v z. n. p. (ďalej len antidiskriminačný zákon), a preto by hrozila, že si v tomto smere uplatní príslušnú žalobu na súde. A možno by oslovené zdravotnícke zariadenie napokon pristúpilo k vykonaniu UPT u cudzinky, hoci to je v priamom rozpore s textom zákona o UPT a vykonávacej vyhlášky, aby ju „nediskriminovalo“ a vyhlo sa hypotetickej (a do značnej miery pochybnej) antidiskriminačnej žalobe. K tomu ale treba dodať, že ust. §9 ods.1 posledná veta zákona o UPT uvádza: „Zdravotnícke zariadenie má povinnosť požadovať predloženie príslušného dokladu“, čo značí, že cudzinka by sa vlastne mala legitimovať, že sa na území SR nezdržiava len prechodne – teda napr. iba ako „turistka“.

Avšak žena je v zásade nepostihnuteľná aj v prípade, ak by postúpila nelegálne UPT, a to podľa §153 zákona č. 300/2005 Z.z. Trestného zákona (čo neplatí pre lekárov, ostatných zúčastnených zdravotníckych pracovníkov či zdravotnícke zariadenie ako poskytovateľa). Z aspektu ženy teda ide naozaj *a priori* o problém prípadného porušenia morálnych zásad ako porušenia právnych predpisov.

Je nanajvýš diskutabilné, že by antidiskriminačný zákon mohol absolútne vylúčiť z aplikácie zásadné a jednoznačné ustanovenia zákona o UPT, a že by to mohol byť argument takej právnej sily, že by *legalizoval* „potratovú turistiku“ v zmysle systematického výkladu právnych noriem.

No pre vyváženosť príspevku je potrebné sa venovať aj opačným argumentom. Okrem samotného zákazu diskriminácie by sa mohol v tomto smere použiť aj argument vychádzajúci z §63 ods.2 zákona 404/2011 Z.z., kde sa uvádza: „Pobyt občana EÚ a pobyt rodinného príslušníka občana EÚ podľa tejto hlavy je *trvalým pobytom*.“ Tu je však otázka, ako tu bol zákonodarcom *trvalý pobyt* myslený. Už bolo uvádzané, že právo občana EÚ na *trvalý pobyt* upravuje ust. §67 zákona 404/2011 Z.z. a ten je podmienený oprávneným zdržiavaním sa na území SR minimálne 5 rokov alebo niektorými inými skutočnosťami (práca, štúdium, rodinný príslušník). Ak sa oprieme o dôvodovú správu k zákonu 404/2011 Z.z., k §63 uvádza (krátene): „Právo na pobyt občana EÚ sa rozdeľuje na právo na pobyt do 3 mesiacov odo dňa vstupu na územie SR, právo na pobyt počas obdobia dlhšieho ako 3 mesiace za súčasného splnenia konkrétnych podmienok a právo na trvalý pobyt. Taktiež sa nanovo formuluje, že pobyt občana EÚ a jeho rodinného príslušníka je na území SR trvalým pobytom. Osobitné postavenie občana EÚ vychádza priamo zo smernice 2004/38/ES, ktorá im zaručuje voľne sa pohybovať a zdržiavať v rámci územia členských štátov. Na občana EÚ nie je preto možné uplatňovať podmienky pobytu tak, ako na občanov tretích krajín. Migrujúci občan tretej krajiny, ktorý sa chce dlhodobo zdržiavať alebo natrvalo usadiť na území SR, je povinný požiadať o konkrétny druh pobytu a preukázať aj jeho účel splnením určitých zákonom ustanovených podmienok. O udelení pobytu štátneho príslušníka tretej krajiny sa rozhoduje v správnom konaní, v ktorom policajný útvar musí náležite posúdiť a zhodnotiť splnenie týchto podmienok, pričom sa rozhoduje vo vymedzenom časovom období. Naopak registrácia pobytu občana EÚ a jeho rodinného príslušníka nepodlieha povoľovaciemu konaniu. Ide len o administratívnoprávny úkon, ktorým policajný útvar prihlási občana EÚ na pobyt. Občan EÚ nežiada o jeho samotné priznanie, nakoľko právo pobytu mu priznáva už primárne právo EÚ.“ [4]

No a uvedená smernica č. 2004/38/ES (v podstatnej miere transponovaná do zákona 404/2011 Z.z.) v čl.24 tiež uvádza: „S výhradou takých osobitných ustanovení, ako sú výslovne uvedené v zmluve a v sekundárnom práve, všetci občania EÚ, ktorí sa na základe tejto smernice zdržiavajú na území hostiteľského členského štátu, využívajú **rovnaké zaobchádzanie** ako so štátnymi príslušníkmi tohto členského štátu **v rámci pôsobnosti zmluvy**. Ako výnimka z uvedeného hostiteľský členský štát nie je povinný udeliť nárok na sociálnu pomoc počas prvých troch mesiacov pobytu ...“ Tiež podľa čl. 17 ods.1 Zmluvy o Európskom spoločenstve v znení

Lisabonskej zmluvy: „Týmto sa ustanovuje občianstvo EÚ. Občanom EÚ je každá osoba, ktorá má štátnu príslušnosť členského štátu. Občianstvo EÚ dopĺňa štátnu príslušnosť jednotlivca a nenahrádza ju.“ Myslíme si, že na trvalý pobyt, ako je uvádzaný v §63 ods.2 zákona 404/2011 Z.z. je potrebné nahliadať optikou tohto ustanovenia – ide o trvalý pobyt občana EÚ v rámci hraníc EÚ nachádzajúc sa na území niektorého štátu EÚ.

Každopádne je tu zaujímavá právna otázka, či je možné argumentáciou (ktorú sme však doteraz vskutku nikde nečítali) založenou na rigoróznom systematickom výklade právnych noriem platných v SR prostredníctvom (aj celo)európskej legislatívy (európske občianstvo, voľný pohyb, zákaz diskriminácie – pozn. len v rámci pôsobnosti zmluvy) dospieť v podstate až k takému výsledku, že dôjde k vymazaniu či absolútnej nepoužiteľnosti niektorých ustanovení (a to nielen) zákona o UPT, inak ustanovení platných a účinných; v tomto prípade vo vzťahu k cudzinkám z iných štátov EÚ. Podľa nášho názoru k takémuto výsledku by sa dalo len veľmi ťažko dospieť, prípadne len vyslovene účelovo. Súčasne ide v danom prípade o výraznú kultúrno-etickú otázku, ktorej právna úprava by mala byť vo výlučnej právomoci členského štátu EÚ.

Z hľadiska právneho je potrebné dať do pozornosti Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia (keďže pod sociálne zabezpečenie spadajú aj vecné dávky v zmysle poskytnutia zdravotnej starostlivosti). Avšak toto Nariadenie sa *a priori* týka sociálneho zabezpečenia migrujúcich pracovníkov a ich rodinných príslušníkov a priamo v čl. 19 bod 1. uvádza, že pracovník (poistenec) a jeho rodinní príslušníci „majú nárok na vecné dávky, ktoré **sú potrebné** zo zdravotných dôvodov počas ich pobytu, pričom sa zohľadní povaha dávok“. A ako už bolo vyššie uvedené, v prípade „potratovej turistiky“ nejde ani o poistencov, ani o pracovníkov, ani o ich rodinných príslušníkov; a hoci by sme aj výkon UPT zaradili do zdravotnej starostlivosti, táto má povahu *su generis*, ako už bolo spomínané. Takže nevidíme žiaden zásadný dôvod, prečo by pozitívno-právna úprava vykonávania UPT cudzinkám platná v SR mala byť znegovaná inou, síce tiež platnou, národnou (slovenskou) či nadnárodnou (európskou) legislatívou.

Tiež treba uviesť, že Ústavný súd SR, ktorý sa zaoberal protiústavnosťou niektorých ustanovení zákona o UPT a vykonávacej vyhlášky nekonštatoval žiadnu protiústavnosť ustanovení upravujúcich vykonanie UPT cudzinkám (§10 zákona o UPT a §9 vykonávacej vyhlášky). [5] A to považujeme za absolútne kľúčové.

Súčasne je potrebné uviesť, že ak zákon o UPT zakazuje zdravotníckym zaradeniam vykonávať UPT cudzinkám (okrem jasne uvedených prípadov) v SR, určite to nijako nemôže viesť k diskriminácii týchto zdravotníckych

zariadení a ani nevidíme dôvod uplatňovať priamo pre tieto zdravotnícke zariadenia ustanovenia zákona 404/2011 Z.z. o trvalom pobyte.

Konanie o zákonnosti vykonania UPT

Hoci inštitúty trestného práva sa majú v zmysle právnej teórie i aplikačnej praxe používať len ako *ultima ratio*, začneme predsa len nimi, a to z dôvodu ust. §§150-153 Trestného zákona, kde sa UPT *expressis verbis* uvádza (uvádzame len základné skutkové podstaty):

§150 Trestného zákona: Kto bez súhlasu tehotnej ženy umelo preruší jej tehotenstvo, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.

§151 Trestného zákona: Kto so súhlasom tehotnej ženy umelo preruší jej tehotenstvo postupom alebo za podmienok, ktoré **odporujú všeobecne záväzným právnym predpisom o UPT**, potrestá sa odňatím slobody na dva roky až päť rokov.

§152 Trestného zákona: Kto tehotnú ženu navedie na to, aby svoje tehotenstvo sama umelo prerušila, alebo iného požiadala alebo inému dovolila, aby jej bolo tehotenstvo umelo prerušené postupom alebo za podmienok, ktoré odporujú všeobecne záväzným právnym predpisom o umelom prerušení tehotenstva, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

§ 153 Trestného zákona: Tehotná žena, ktorá svoje tehotenstvo sama umelo preruší alebo iného o to požiada, alebo mu to dovolí, nie je za taký čin trestne zodpovedná, a to ani podľa ustanovení o návodcovi a pomocníkovi.

Pre potreby tohto príspevku je najpodstatnejším ust. §151 Trestného zákona (a §153 Trestného zákona). V prípade, že by sa orgány činné v trestnom konaní (ďalej len OČTK) začali zaoberať prípadnou ilegalitou, t.j. rozporom so všeobecne záväzným právnym predpisom o UPT v prípade „potratovej turistiky“ buď proaktívne (na základe §2 ods.5 – zásada legality, ods.6 – zásada oficiality, Trestného poriadku), alebo na základe trestného oznámenia (§62, §196 Trestného poriadku), museli by sa vysporiadať s jednoznačne znejúcim a ústavne (zatiaľ stále) konformným ustanovením §10 zákona o UPT v kontexte s §9 vykonávacej vyhlášky, vrátane povinnosti danej ženy predložiť poskytovateľovi príslušný doklad. (Pozn. autora: predpokladáme, že všetky ostatné požiadavky záväzných právnych predpisov vo vzťahu k UPT by boli dodržané: poučenie a informovaný súhlas, správna predoperačná príprava a realizácia výkonu UPT danými lekármi, príslušný záznam v zdravotnej dokumentácii, vykonanie požadovaných hlásení úradom).

OČTK (a v prípade súdneho pojednávania i súd) by v zásade mohli dospieť najmä k trom možným záverom (pozri napr. §119 ods.1 písm.a), či §214, §215) Trestného poriadku):

1. skutok sa stal a je trestným činom,

2. skutok sa nestal,
3. skutok sa stal, no nie je trestným činom.

V prípade bodu 1. by prokurátor podal obžalobu a súd by zásadnú otázku, či „potratová turistika“ odporuje alebo neodporuje všeobecne záväzným právnym predpisom o UPT v zmysle §151 Trestného zákona, vyriešil svojim výrokom v rozsudku: *je nevinný, prípadne je vinný.*

V prípade bodu 2. by OČTK dospeli k záveru, že vykonávanie UPT v prípade „potratovej turistiky“ je činnosťou úplne legálnou a žiaden protiprávny skutok sa nestal. A trestné stíhanie sa zastaví.

V prípade bodu 3. by OČTK vyhodnotili postup zdravotníckeho zariadenia v prípade výkonov UPT niektorým cudzinkám ako pravdepodobne protiprávny, ale v zmysle zásady *ultima ratio* by vec postúpili príslušnému orgánu štátnej alebo verejnej správy v zdravotníctve na ďalšie konanie, keďže by mohlo ísť o správny delikt či priestupok.

Hoci bolo uvádzané, že UPT na žiadosť ženy má charakter zdravotnej starostlivosti *sui generis* (osobitnej), právomoc Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou v zmysle prípadného administratívneho konania (dohľad a správne konanie) by hypoteticky prichádzala do úvahy len v prípade, že došlo k poškodeniu zdravia alebo úmrtiu u ženy v súvislosti s UPT, a to na základe nesprávneho poskytovania tejto (osobitnej) zdravotnej starostlivosti.

Dovolíme si uviesť, že správnym orgánom s príslušnou právomocou v tomto smere by bol v prvom rade samosprávny kraj v rámci preneseného výkonu štátnej správy, keďže vydáva povolenia poskytovateľom zdravotnej starostlivosti (nadriadeným orgánom je MZ SR – pozri §§45 a 46 zákona 576/2004 Z.z., §81 ods.1 písm.a) zákona 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ďalej len zákon 578/2004 Z.z.). Podľa §79 ods.1 písm.a) zákona 578/2004 Z.z. je poskytovateľ, ktorý je držiteľom povolenia alebo držiteľom licencie na výkon samostatnej zdravotníckej praxe, povinný pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti dodržiavať osobitné predpisy. Je nepochybné, že medzi osobitné predpisy patrí aj zákon o UPT, aj vykonávací vyhláška. Takže je tu samosprávny kraj a napokon (ako druhostupňový orgán) MZ SR, aby napokon rozhodli, či je alebo nie je na území SR legálna „potratová turistika“. Ak by zistili protiprávnosť, nedovolenosť „potratovej turistiky“ v SR, mohli by pristúpiť k príslušným opatreniam a k uloženiu sankcií. A ak by nadobudli podozrenie zo spáchania trestného činu podľa §151 Trestného zákona, mohli by podať oznámenie na OČTK. (Nezistili sme, či k nejakým záverom dospelo MZ SR v roku 2016, kedy prisľúbilo toto preveriť, ako bolo už uvedené v kontexte z citáciou pod č. [3]).

Pre úplnosť treba uviesť, že v tomto smere sa dá považovať za právomocnú aj profesijná komora, tu hlavne Slovenská lekárska komora (ďalej len SLK), ktorá taktiež má oprávnenie dozorovať dodržiavanie §79 os.1 písm.a) zákona 578/2004 Z.z., a to voči držiteľom licencií.

Oba orgány, samosprávny kraj i SLK môžu za porušenie ust. §79 ods.1 písm.a) zákona 578/2004 Z.z. uložiť pokutu až 16 596 €. Konať môžu na základe podnetu (napr. občana, skupiny občanov, prípadne nejakej inštitúcie, či napr. postúpením vecí od iného správneho orgánu alebo od OČTK), ale aj z vlastného podnetu – *ex offo*.

Záver

Doterajšie politicko-ideologické snahy o zásah do právnych predpisov upravujúcich UPT troskotali najmä na tom, že iniciátori nevedeli predložiť okrem ideologických dôvodov aj faktické dôvody, prečo by mal byť vôbec zákon o UPT menený či rušený – počet UPT dlhodobo a rapidne klesá. Sprísnenie poučenia a informovaného súhlasu pri UPT bolo prijaté v roku 2009 prostredníctvom zákona 576/2004 Z.z. Ústavný súd SR v zásadných bodoch odobril ústavnú akceptovateľnosť právnej úpravy UPT.

Až odkrytá „potratová turistika“ opäť dala do rúk odporcov UPT, a to nielen UPT na žiadosť ženy, aj faktickú argumentáciu – zvyšovanie počtu UPT (hoci cudzinkami). Otázka je, či nová, prísnejšia legislatíva niečo zásadné zmení a či má byť toto cesta. Myslíme si, že nie. Zastávame názor (ktorý, prirodzene, nemusí byť napokon správny), že vykonávanie UPT na žiadosť cudziniiek, ktoré sú nad rámec §10 zákona o UPT a §9 vykonávacej vyhlášky, je v rozpore so slovenskou legislatívou a mali by sa kompetentné orgány dozoru v zdravotníctve k tomu jednoznačne vyjadriť a vec riešiť. Ak sa totiž nedodržiava terajšia právna úprava UPT, bolo by naivné sa domnievať, že ak NR SR prijme novú právnu úpravu UPT, už sa nenájde nikto, kto by ju porušoval.

Čo sa týka spomínaného aspektu *zákazu diskriminácie* daného antidiskriminačným zákonom ako i európskou legislatívou, myslíme si, že tento inštitút sa nemá ako a prečo vzťahovať na poskytovateľa, ktorý prevádzkuje zdravotnicke zariadenie vykonávajúce výkony UPT. Prípadný zákaz „potratovej turistiky“ ho nemá ako diskriminovať.

Miroslav Pavlák, uverejnené: *Právo a manažment v zdravotníctve č. 9/2018*, uverejnené pod názvom: Právna úprava umelého prerušenia tehotenstva v Slovenskej republike v kontexte s tzv. „potratovou turistikou“.

Zdroje:

- [1] Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Mariana KOTLEBU, Rastislava SCHLOSÁRA, Milana UHRÍKA a Stanislava DROBNÉHO na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon SNR č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva v znení neskorších predpisov - prvé čítanie. [online 6.6.2018] Dostupné na internete: < www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/informacia_denne_rokovani_e_recnik&DIRowID=16515&ZakZborID=13&CisObdobia=7&CisSchodze=31&PersonKey=Milan.Uhrík&CPT=961&Datum=2018-5-28%20:0:0 >
- [2] Toporcerová, M.: Cudzinky prepisujú slovenské štatistiky potratov. In: Mediweb, 14.5.2018 [online 6.6.2018] Dostupné na internete: < mediweb.hnonline.sk/spravy/aktualne/cudzinky-prepisuju-slovenske-statistiky-potratov >
- [3] Krempaský, J.: Poľky cestujú za potratmi na Slovensko. In: SME, 30.4.2016 [online 6.6.2018] Dostupné na internete: < www.mia.sk/vseobecne_inf/denna_tlac/m_clanok.php?hop=4&dbr=18368 >
- [4] Dôvodová správa k zákonu 404/2011 Z.z. [online 6.6.2018] Dostupné na internete: < <http://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2011/404-2011-z-z.html> >
- [5] Nález Ústavného súdu v SR sp. zn. PL. ÚS 12/01 [online 6.6.2018] Dostupné na internete: < <https://www.ustavnysud.sk/vyhľadavanie-rozhodnuti#!DecisionsSearchResultView> >
- [6] Zdroj pre právne normy – systém ASPI